

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА РЕГІОНУ

Бойко Я.М.

Стаття присвячена сучасним проблемам реформування фінансово-економічного механізму розвитку лісового господарства. Запропоновано створити спеціальний фонд для проведення поточних та обов'язкових платежів лісокомплексними підприємствами.

Ключові слова: лісове господарство, механізм, регіон, бюджет, фінансування, сталого розвитку.

ВСТУП

Лісове господарство - це складна система, яка має ряд додаткових ознак: наявність підсистем, що мають власні призначення і тісно пов'язані із загальним цільовим призначенням всієї системи. Зв'язки між елементами всередині системи мають певні властивості самоорганізації, кожна з підсистем має цільове призначення, яке в свою чергу підпорядковане загальному цільовому призначенню всієї системи.

Проблеми сучасного стану фінансування лісового господарства, як цілісної системи знайшли своє відображення у працях вітчизняних учених І.Р.Юхновського, М.М.Бойка, В.П.Мікловди, М.І.Долішного, О.І.Фурдичка, Данилюка М.О., та інших.[2,4,6,7] Незважаючи на те, що розкриття даної проблеми присвячено чимало робіт вітчизняних вчених, проте оптимізація вирішення даної питання, яке в подальшому забезпечить сталий розвиток лісового господарства, повністю не розкрито.

Метою статті є дослідження фінансового механізму фінансування комплексу лісогосподарських робіт. З метою висвітлення визначеної мети використовувались наступні методи дослідження як: аналітичний, системний, структурно-логічний, метод порівнянь.

1 ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Лісове господарство, як складна система має мати тісні зв'язки із зовнішнім середовищем і бути придатним до виконання комплексу функцій. Вважаємо, що для цього необхідно створити такий фінансовий механізм, який здатний забезпечити своєчасне фінансування кожної з підсистем, що пов'язані між собою і залежать одна від одної, або ж інтегровані в єдину систему, оскільки ця залежність викликана довгостроковим відтворенням лісів і

вимагає постійного фінансування. Відсутність фінансування приводить до порушення інтеграції між підсистемами, що негативно впливає на ведення лісового господарства і, як наслідок спричинює екологічні катастрофи, які відбувались за останні десятиліття. В основному, це приводило і приводить до безсистемних рубок лісу, зокрема, тими суб'єктами господарювання, які недоотримують від своїх міністерств необхідне фінансування для виконання комплексу лісогосподарських робіт. На рис.1 рекомендований порядок та необхідність фінансування всіх підсистем, які входять до загального комплексу системи лісогосподарських підприємств.

Необхідно зазначити, що сьогодні будь-яка система розглядається як взаємодія «суспільство - навколишнє середовище» в контексті соціально-економічного розвитку, вирішення екологічних проблем на основі соціально-економічного зростання при умові доповнення механізмів ринкової економіки методами державного регулювання. Це є найбільш прийнятний на даному етапі розвитку напрямок для лісового господарства та держави в цілому. Необхідно враховувати всі ті економічні інструменти, які будуть сприяти подальшому розвитку лісового господарства при екологізації виробництва (рис. 2).

При переході до ринкової економіки в Україні сформувалась змішана форма фінансування лісового господарства. У 1995 році були створені державні лісогосподарські підприємства, які мали організувати і забезпечити ведення лісового господарства без проведення рубок головного користування, а охорона та відтворення лісів повинна виконуватись, в основному, за рахунок фінансування з державного бюджету. Це означає, що державні лісогосподарські підприємства будуть виконувати весь комплекс робіт по охороні та лісовпорядкуванню за рахунок державного бюджету. Як наслідок, з бюджету виділялось до 30% від сум необхідного фінансування, що негативно впливало на стан ведення лісового господарства. Тобто, найбільш складні складові елементи лісового господарства – роботи по охороні, збереженню, захисту, відтворенню - повинні виконуватись за рахунок бюджетних коштів, оскільки рубки головного користування були передані приватним підприємницьким структурам, які, не

Бойко Ярослав Миколайович к.е.н, доцент кафедри економіки, менеджменту та маркетингу ДВНЗ «Ужгородський національний університет», тел.(80312) 61-23-13, e-mail:yzny@mail.ru

маючи відповідних технічних засобів, проводили безсистемні рубки лісу, платили лише попневу плату за деревину, що в ті часи була дуже низькою. У порівнянні зі Словаччиною, попнева плата в Україні була в п'ять разів нижчою, а з Фінляндією - у 12 разів

менша [8]. В зв'язку з цим, поступлення коштів у державний бюджет були незначними і, відповідно, виділення коштів для ведення охорони, відтворення лісів проводилось тільки в цих межах.

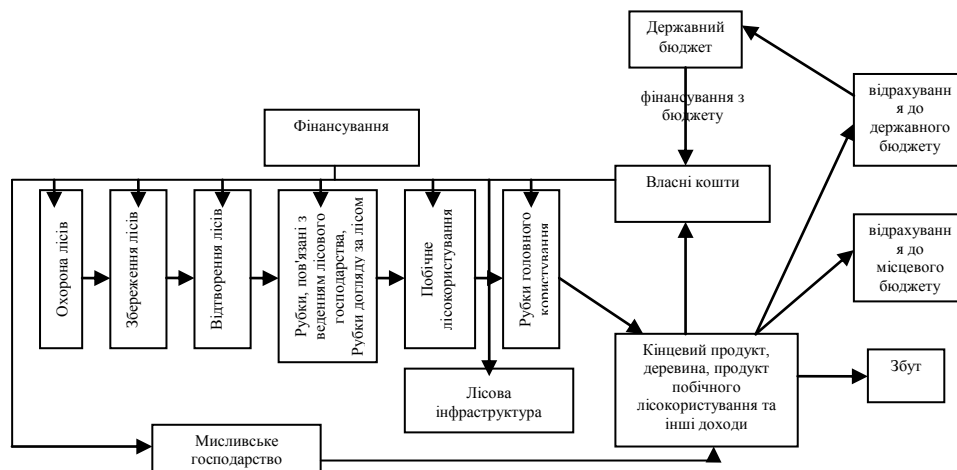

Рис. 1 Системний підхід до фінансування підприємств лісового господарства регіону

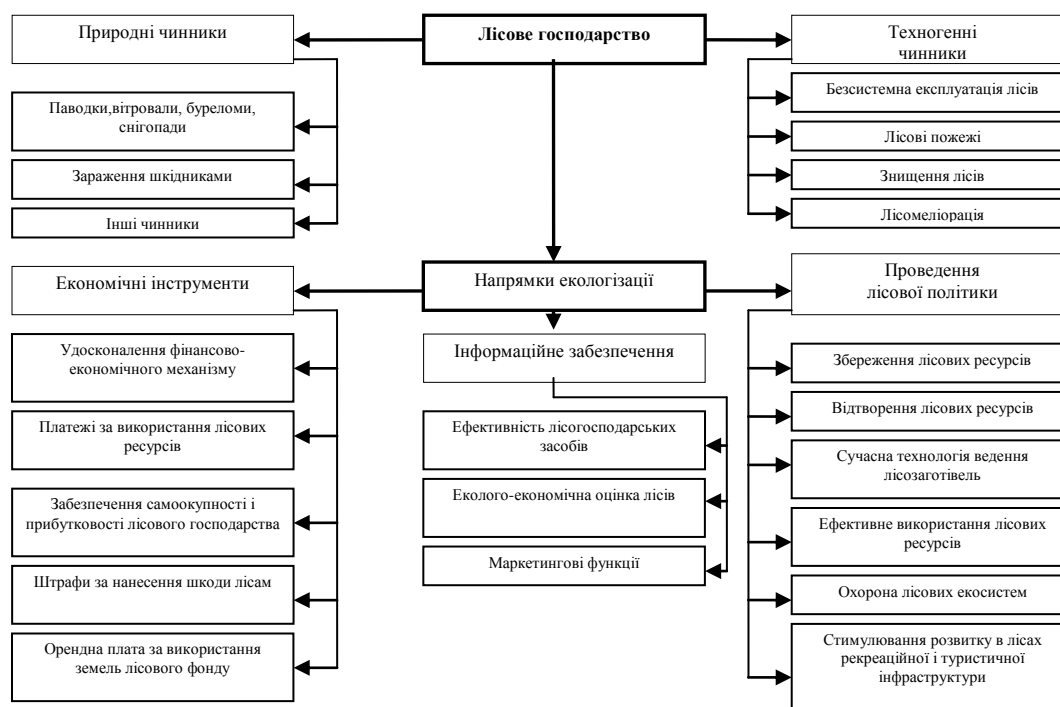

Рис. 2 Напрямки екологізації лісового господарства регіону

Вважаємо, що для збільшення поступлення власних коштів механізми управління повинні бути переорієнтовано на економічні методи господарювання. Для цього необхідно вивчити та визначити можливі джерела поступлення власних коштів та їх роль у фінансуванні лісового господарства. Стабілізація поступлення власних та бюджетних коштів і їх раціональне використання можливе лише тоді, коли в лісах України, і зокрема

Карпат, буде один державний господар всіх лісів. Така форма власності дає можливість знати і формувати витрати на охорону, збереження, відтворення і організацію невиснажливого лісокористування в регіоні.

2 БЮДЖЕТУВАННЯ У ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Для підвищення фінансової результативності, вдосконалення управління грошовими потоками, зокрема активами та пасивами, з метою запровадження найоптимальніших варіантів діяльності всіх структурних підрозділів для реалізації державної програми "Ліси України" необхідно впровадження бюджетної системи у діяльність лісового господарства.[5] Сама бюджетна система – це сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих складових елементів, які задіяні у процесі формування та реалізації бюджету.

У свою чергу, бюджет – це визначення потреб і ресурсів у кількісній формі (доходів і витрат, надходжень і видатків, активів і пасивів), що формується на засадах багатоваріантного аналізу для обраного об'єкту з метою пошуку оптимального шляху досягнення встановлених цілей.

На думку М.Данилюка та В.Лещія, попри свою вихідну функцію бюджет на сучасному етапі використовується як база для прийняття раціональних управлінських рішень, встановлення пріоритетів розвитку і відстеження прогресу в досягненні як фінансових, так і нефінансових (маркетингових, виробничих, інноваційних, інвестиційних, кадрових тощо) цілей діяльності [1].

Як відзначають автори Кузьмін О.Є, Мельник О.Г., в Україні панує думка, що розробка та виконання бюджетів є зайвою процедурою, яка вимагає значних затрат часу, ресурсів, зусиль, а користь від цього мінімальна. Тобто, приблизно 4 місяці на рік здійснюються прогнозування, розрахунок на засадах норм показників, які включаються у структуру бюджету, формуються планові показники, але зовсім не приділяється уваги фактичному виконанню бюджетних показників, тощо [3].

Державні лісові господарства Держкомлісгоспу фінансуються з державного бюджету за цільовими призначеннями, а структури, підпорядковані Міноборони, Міносвіти, Мінекології, Мінагрополітики, – від залишкових коштів міністерств, які мають забезпечити їхнє фінансування, в тому числі на фінансування ДП "Ліси України". Це призвело до того, що майже всі кошти витрачаються на оплату праці працівників, а на проведення лісгосподарських робіт фінансування практично відсутнє. Брак фінансових ресурсів у цих міністерствах не сприяє виконанню ДП "Ліси України".

На нашу думку, для лісового господарства регіону перехід на самоокупність новостворених лісокомплексних підприємств та обласного управління лісів – єдиного господаря всіх лісів - є вкрай потрібним, оскільки виконання Програми, яка розрахована до 2015 р., вимагає чітко визначитися в питаннях отримання щорічних коштів, які необхідні для виконання, з включенням двох важливих показників – доходів та витрат, а також з використання бюджетного фінансування. Переконані, що формування бюджету в лісовому господарстві має

сприяти переходу підприємств лісового господарства на самоокупність, а головне – чітко визначити, скільки коштів потрібно для виконання ДП "Ліси України", та з'ясувати основні джерела їхнього надходження. Вважаємо, що необхідно формувати доходи і витрати, щоб мати можливість знати розмір своїх власних коштів і зіставити їх з витратами, з метою одержання необхідних даних, як для виконання Програми, так і для ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку. Це дасть можливість, з одного боку, одночасно вирішувати питання чіткого державного бюджетного фінансування, а з іншого – державного сприяння у створенні економічних умов, що забезпечать ефективну форму фінансування та стимулювання цього процесу через економічні пільги - залишати попневу плату у розпорядженні державних лісокомплексних підприємств.

Тобто підприємство, з одного боку, визначає суму коштів, які потрібні для ефективної діяльності, а з іншого – з'являються джерела отримання додаткових коштів від надання додаткових послуг. Ті кошти, які держава може надати через різні економічні пільги, або шляхом державних централізованих капітальних вкладень, або кошти, які надходять до бюджету від використання лісових ресурсів, або кошти лісового господарства – можуть залишатися в розпорядженні підприємства.

При проведенні планування повинен враховуватися системний підхід до формування фінансової діяльності, оскільки нехтування хоча б однією з підсистем може привести до небажаних результатів і зриву виконання Програми, а також до непередбачуваних економічних та екологічних наслідків. На основі виробничого плану формуються всі витрати, які пов'язані з веденням лісового господарства, і вказується сума бюджетних коштів та власні кошти, які необхідні для виконання плану.

До переходу на самоокупність та прибутковість лісового господарства регіонів вважаємо, що необхідно створити відповідні умови для того, щоб лісове господарство в цілому по Україні було здатне більш ефективно працювати й отримувати кошти з державного бюджету. Для цього пропонується створити у державному бюджеті Фонд «Лісове господарство», для поточних та обов'язкових платежів, в який могли б надходити кошти від діяльності лісового господарства, деревообробних підприємств, і з якого виділялися б кошти для ефективного ведення лісового господарства і виконання ДП "Ліси України".

При переході на самоокупність і прибутковість є всі можливості збільшити обсяги додаткових послуг, що, в свою чергу, додатково збільшить надходження коштів до новоствореного бюджетного фонду "Лісове господарство" від орендної плати за користування землями лісового господарства та від інших додаткових доходів. Самоокупність і прибутковість вимагає нових підходів до фінансування лісового господарства регіону. Пропонується, що обласне управління лісів буде мати прямі відносини зі створеним фондом, здійснювати всі розрахунки щодо попневої плати, яка повністю

або частково залишається в розпорядженні управління для покриття витрат по виконанню Програми.

Для ефективного ведення лісового господарства і переходу на самоокупність, необхідно, щоб економічне стимулювання, і зокрема попнева плата та державні централізовані капіталовкладення, надходило безпосередньо до обласного управління лісів – господаря всіх державних лісів регіону, яке буде самостійно визначати для кожного лісокомплексного підприємства величину цих коштів та ефективність їхнього використання. Всі обов'язкові платежі до державного та місцевих бюджетів лісокомплексні підприємства здійснюють самостійно. Пропонується, що в разі не покриття за рахунок власних коштів і попневої плати витрат для утримання державної лісової та мисливської охорони передбачається отримати кошти для їхнього утримання з Фонду "Лісове господарство".

Запропонований механізм фінансування дасть можливість створити необхідні умови для організації ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку і значно підвищити роль лісового господарства в економіці держави. Крім того, це буде сприяти підвищенню стійкості лісових екосистем до негативних чинників, що впливають на навколишнє середовище, та зростаючого техногенного навантаження, що є дуже важливим для Карпат. Суттєвим у цьому контексті є й чинник організації розвитку лісової інфраструктури як основи

ефективної діяльності лісового господарства, для чого потрібні значні фінансові ресурси. Він важливий також для організації ефективної форми використання лісових ресурсів на основі впровадження маркетингу.

ВИСНОВКИ

Позитивне вирішення запропонованих питань всіма зацікавленими керівними органами влади буде сприятиме переведенню лісового господарства регіону на засади сталого розвитку. Це дасть можливість через єдиного господаря в державних лісах підвищити ефективність управління лісовим господарством області. Воно буде сприяти збереженню біологічного різноманіття та переходу на невиснажливе лісокористування, ефективному використанню лісових ресурсів, підвищенню водорегулюючих, ґрунтозахисних, рекреаційних і всіх корисних властивостей лісу, зростанню частини продукції лісового господарства у внутрішньому валовому продукті, розвитку рекреаційно-туристичних послуг, забезпеченню зайнятості гірського населення та соціальній захищеності працівників лісового господарства, ліквідації багатовідомчої структури використання лісів, які надано у постійне користування підприємствам, установам, що належать до сфери управління різних міністерств, скороченню витрат на значний апарат управління в регіоні.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Данилюк М. О. Теорія і практика процесно-орієнтованого управління витратами / М. О. Данилюк, В. Р. Лещій. - Івано-Франківськ: Місто НВ, 2002. – 248 с.
2. Долішній М. І. Підприємництво в Україні: проблеми становлення і перспективи розвитку / [Долішній М. І., Козоріз М. А., Мікловда В. П. та ін.]. - Ужгород: Карпати, 1997. - 363 с.
3. Кузьмін О.Є. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. / О. Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. - К.: Кондор, 2008. – 312с.
4. Мікловда В.П., Бойко М.М. Лісові ресурси: ефективність їх використання й відтворення. - Ужгород: Карпати, 1994. - 139с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної програми "Ліси України" на 2002-2015 роки" від 29.04.2002 №581 // Офіційний вісник України. - 2002. - №18 (17 травня). - С.113.
6. Фурдичко О. І. Лісова галузь України у контексті збалансованого розвитку: теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційні аспекти / І. О. Фурдичко, В. В. Лавров. – К.: Основа, 2009. – 424 с.
7. Юхновський І. Р. Про що шумить український ліс [Електронний ресурс] / І. Р. Юхновський // Дзеркало тижня. – 2004. - №12(487). – 27 березня -2 квітня. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/3000/3320/45976/>
8. Schadauer K. Waldinventur 2000/2005 - was können wir erwarten Österreichische Forstzeitung / Schadauer K., Hauk E., Schodterer H. - Leopoldsdorf, 2009 – 56 p.